

o plačah in nagradah delo in jih nikdar ne

Žal se zdravstveno jemo in pri dodatnih sameznih poklicev.

Če nam bo s ten delo v obratni ambul obratnih ambulantah, pijo v delovne prosto dosežen in trud popla

anskim sestram za njihovo ni dobiček.

včasih nepravilno ocenju- j družbene koristnosti po-

šno medicinsko sestro za ske sestre, ki že delajo v razširijo in pogumno sto- lomove, bo namen članka

Sodobna šolska stavba in delo sestre na šoli

Dr. Slava Lunaček

S spremembo pouka na osnovni šoli, ko je zgolj verbalno podajanje učne snovi zamenjal nazorni pouk, so učitelji postavili nove zahteve glede na obliko učilnice. Podolgovato oblikovan razred ne ustreza več, ker je razmeščanje miz za skupinsko delo v takem prostoru težko in dostikrat neizvedljivo. Nova metodika pouka zahteva razred v obliki kvadrata. Pri kvadratni obliki 8×8 m ali celo 9×9 m pa je nastalo vprašanje, kako v tako globoki učilnici ustrezno osvetliti notranji, od okna oddaljeni del, ne da bi arhitekt bil primoran dvigniti višino na 4 ali celo na 4 in pol metra. Sad dolgotrajnega razmišljanja arhitektov je bila dvostransko osvetljena učilnica, t. j. učilnica, v kateri imamo poleg glavne okenske fronte, ki osvetli razred neoporečno v globino 6 metrov, še okna v zgornjem delu notranje ali zadnje stene učilnice, ki osvetle 2—3 kritične metre notranjosti.

Kvadratna oblika razreda z dvostranskim osvetljenjem je ustvarila posebne tipe sodobne šole. Tako na primer pritlični paviljonski sistem, ki ga uporabljamo predvsem za osnovne šole in pri katerem dosegamo dvostransko osvetlitev z znižanjem hodnika. Na drugi strani pa za srednje šole večetažni sistem, kjer dobimo dvostransko osvetlitev z zamikanjem posameznih razredov ali z nanizanjem dveh razredov na 1 hall, t. j. veliko obsežno predsobo.

Ni pa doživela šola samo vnanje preobrazbe z arhitektonskega stališča, spremenil se je tudi gradbeni program. V šole so začeli uvajati ročno delo za dečke, gospodinjski pouk za deklice. V skladu s tem delom učnega načrta so začeli v gradbeni program vključevati prostore za rokotvorni poduk in praktično gospodinjsko delo. Zdravstvene težnje, da pedagog prenese del pouka v prosto naravo, pa so privedle arhitekta do tega, da oblikuje v najbližji okolici šole, vendar izven vidnega in slušnega področja učilnic raznolika mesta za poduk na prostem.

Skromne stavbe z velikimi okenskimi površinami, zelenimi ploskvami za rekreacijo otroka, prostori za razno športno dejavnost in prenos pouka na prosto so značilni za zunanost sodobne šole.

Velike, svetle in zračne učilnice kvadratne oblike, skoro enako število delavnic, od modelarnice do strugarnice, mizarske, elektromehanske delavnice, šivalnice, kuhinje, pralnice, likalnice, dvorane, ki služi sestankom mladine,

šolskim odmorom, prireditvam itd., dijaške knjižnice in čitalnice, vse to pa daje poseben pečat notranjosti današnje šolske stavbe.

Tudi mi smo začeli graditi v skladu z našimi ekonomskimi možnostmi, razpoložljivim gradbenim materialom in našimi klimatičnimi razmerami nove šole po sodobnih načelih. Vendar bo vzlic naglemu tempu graditve v zadnjih dveh letih preteklo še mnogo časa, preden nam bo uspelo nadomestiti vse one šole, ki so bile požgane ali porušene v dobi okupacije, in one, ki so zrastle še v Avstro-Ogrski in ki jih je zob časa oglodal tako, da nimajo več osnovnih higienskih pogojev, ki jih zahtevamo od šolske stavbe.

V bližnji bodočnosti bo naš fond šolskih zgradb približno tak, kot je danes skoro v vseh državah Evrope. Relativno majhen odstotek modernih šol z visokim higienskim standardom in širokimi možnostmi za pester nazorni pouk in ročno delo ter sorazmerno visok odstotek starih šol s slabimi in skrajno neugodnimi objektivnimi pogoji.

Katero šolo naj si izbere medicinska sestra za torišče svojega dela? Delo sestre je važno tako v sodobni kot stari šoli. V stari šoli mogoče še bolj, ker je v tej potrebno, da z dobrim subjektivnim činiteljem, t. j. s pravilnim odnosom učitelja do zdravstvenih vprašanj, nevtraliziramo negativni vpliv, ki ga ima na otroka higiensko neustrezno okolje. Delo je potrebno v obeh, le oblike in pogoji za delo so različni. Lažje bo delo na sodobni šoli, ker bo učitelj za napredne higienske težnje dostopnejši, saj ga stimulira že lepo šolsko okolje, ki budi v njem željo, da tudi on prispeva nekaj k ohranitvi in napredku zdravja med mladino, ki jo vzgaja. Težje bo delo v zelo starih šolah, kjer je učitelj pod vplivom nehigienskega okolja pogosto že otopel in se je v njem zakoreninila misel, da se v danih okoliščinah ne splača truditi, ker izdatnega zboljšanja tako ali tako ne bo dosegel. Lažje bo organizirati socialno zdravstveno zaščito v novih šolah nego v starih, toda ker je nujno potrebna vsej učeči se mladini, mora torišče sestrskega dela biti na obeh šolah.

Gradbeni program sodobne šole obvezno vključuje, kot sem že omenila, kuhinjo z vsemi pritiklinami pri srednji šoli, vsaj mlečno kuhinjo pa pri osnovni šoli. Pri srednjih šolah služi kuhinja tako vzgojnim namenom, torej praktičnemu gospodinjskemu pouku, kakor tudi prehrani mladine. Srednje šole, nižje in popolne gimnazije postavljamo v center večjih šolskih okolišev. Radius šolskega okoliša je na podeželju navadno tako velik, da mora en del mladine v internate, drugi del pa za dnevno prihajanje v šolo uporabljati razna prometna sredstva, vlak, avtobus ipd. Pri tej »vozeči se« mladini je prehrana navadno neurejena, saj dobi mladinec svoj opoldanski obrok šele, ko pride domov, in to v obliki postane hrane, ki je vitaminsko skoraj brez vrednosti. Če k temu prištejemo še večji napor zaradi dnevnega vozarjenja, manj počitka zaradi bolj zgodnjega vstajanja, potem je razumljivo, da trpi zdravstveno škodo, da tudi učni uspehi niso na višku in da zaostaja za srečnejšimi součenci, ki živijo v internatu ali pri starših. Tej mladini bi bilo treba pomagati iz zdravstvenih in pedagoških razlogov. Važen del te socialno-zdravstvene zaščite je na sestri. Ne samo, da mora dajati pobudo za ustanavljanje šolskih kuhinj, temveč postati mora aktiven in požrtvovalen član njenega upravnega odbora. V šolski kuhinji ima obilo priložnosti, da zdravstveno vzgaja mladi rod, da neposredno ali posredno širi mednje higienske navade

in da preusmerja nezdrave prehrabene običaje. Da si je treba umiti roke pred jedjo, o tem je slišal tudi že zadnji človek v najbolj oddaljeni vasi Slovenije. A koliko ljudi si je prisvojilo to zdravo navado? Zelo malo! Zakaj? Ker sta dom in šola zanemarila zdravstveno vzgojo, premalo upoštevač njeno važnost za zdravje človeka. V šolski kuhinji se otrok te navade kar hitro oprime, samo če je prijem učitelja ali sestre dober. Oglejte si našo mladino pri jedi! Koliko manj tegob bi bilo, če bi otrok dobro prežvečil hrano in je ne zmetal vase. In zbirčnost, zdravju tako škodljiva vzgojna napaka! Poučna beseda o pravem času, predvsem kolektivni vzgled, pa že je otrok stvari, ki jih je sicer odklanjal, čeprav so nujno potrebne za njegov normalni telesni razvoj. Navajanje mladine h kulturnemu vedenju pri mizi, k pravilni rabi jedilnega orodja, so prav tako važne stvari, vendar se mi najvažnejše zdi sodelovanje sestre pri sestavljanju neoporečnih jedilnikov v okviru ekonomskih možnosti. Niso vedno sredstva vzrok nesmotrni prehrani, v veliki večini primerov je to le neznanje. Širiti znanje o pravilni in zdravi prehrani med pedagoge, tehnično osebje šolskih menz in mladino mora biti poglobitna vsebina rednega sestrskega dela pri kuhinjah šol in internatov.

Ker bo pa šolska kuhinja v bližnji bodočnosti služila tudi gospodinjskemu poduku mladine, ker bo gospodinjski poduk verjetno obvezen del šolskega učnega programa, bi morala postati medicinska sestra posvetovalni organ pedagoga pri poduku zdrave prehrane in higienske kulture stanovanja. Na ta način bi sestra prispevala svoj delež k higienskemu napredku naših kmečkih in delavskih domov.

V osnovni šoli, ki zajame otroke bližnjih naselij, bi morala sestra danes pospeševati mlečne kuhinje. Te kuhinje so nam potrebne, da izpopolnimo pomanjkljivo domačo prehrano. Vsa raziskavanja oddelka za prehrano pri Centralnem higienskem zavodu so pokazala primanjkljaj vitaminov A in D ter kalcija in živalskih beljakovin v hrani našega šolskega otroka. Kvarne posledice tega primanjkljaja, ki se kažejo zlasti v slabokrvnosti našega šolarja in manjši odpornosti proti boleznim, bomo odstranili, če damo otroku skodelico mleka ob glavnem šolskem odmoru. Dnevni obrok mleka ne bo samo zboljšal zdravstvenega stanja našim šolarjem, temveč bo prispeval tudi k boljšim učnim uspehom.

Nova oblika sestrskega dela na šoli je pobuda za prenašanje poduka na prosto. Vsak učenec bi moral vsaj eno, po možnosti dve učni uri imeti na prostem, na svežem, čistem zraku, in to od najzgodnje pomladi pa do pozne jeseni, ob sončnih dneh pri ne prenizki temperaturi izjemoma včasih tudi pozimi, seveda, če je otrok primerno oblečen. S čim pa utemeljujemo to našo željo? V razredu, kjer diha večje število otrok, se zrak hitro prekomerno ovlaži in segreje — okvari. V okvarjenem zraku začne otrok plitkeje dihati. Ob manjši količini vdihanega zraka dobi otrok tudi manjšo količino kisika. Zaradi manjše količine kisika se vsi procesi v telesu odigravajo počasneje, okrne se tudi sposobnost koncentracije, ki je osnovni pogoj za dojemanje učne snovi.

Na prostem, kjer je zrak čist in neokvarjen, se dihanje poglobi in poveča sposobnost dojemanja. Zato prenos pouka ni samo zdravstveni, temveč prav tako tudi pedagoški ukrep. Na medicinski sestri pa je, da odpravlja zastarele

pogleda nekaterih naših učiteljev, ki se boje, da bo priroda odvrnila pozornost otroka od učne snovi. Če zna učitelj učno snov zanimivo podajati, se mu ni treba bati dekoncentracije, tudi če sedi otrok pod kostanjem!

Poleg prenosa poduka na prosto, ki je zlasti važen za stare šole z zahtolimi učilnicami, je potrebno, da sestra posveti nekaj skrbi šolskim odmorom. Najprej mora paziti na to, da učitelj ne prikrajša šolarja za odmor. Žal delajo to naši pedagogi kaj radi. V nekaj minutah šolskega odmora bi želeli povedati vse, kar jim ni uspelo med šolsko uro. In naenkrat spet zapoje zvonec in odmora, ki za otroka ni bil odmor, je konec. Pedagogi se ne zavedajo, da so s tem prizadeli otroku dvojno škodo. Prvo škodo, ker z odmorom ni mogel obnoviti svoje sposobnosti za delo v naslednji uri in bo njegovo delo manj uspešno, kot bi bilo sicer. Drugo škodo, ker niso prezačili razreda med odmorom, kar tudi vpliva, kot smo slišali, na kvaliteto dela. Sestro mora tudi zanimati, kje prebije otrok svoj odmor. Higijensko načelo je, da otrok med odmori ne sme ostati v razredu, da mora na dvorišče, igrišče, v najslabšem primeru ob vremenskih neprilikah na dobro prezračen hodnik. V času njihove odsotnosti odpremo vsaj dve okni v zgornji in spodnji polovici, da izmenjamo okvarjeni zrak s svežim, ki bo zopet dvignil delovno zmogljivost otroka v prihodnji uri. Zelo važno je tudi, da pogleda, kakšno prebije otrok svoj odmor. Odhod na dvorišče v strnjenem gosjem redu ne pomeni sprostitev. Otroci naj se razlete s hodnika na dvorišče — se tam sprehajajo ali vključujejo v razne lahke skupinske gibalne igre. Divjanje bi jih telesno preveč utrudilo, kar bi se pokazalo v slabšem duševnem delu.

Prezračenje razreda med vsakim odmorom in pravilna uporaba šolskega odmora sta izredno važna za zboljšanje učnih uspehov na šoli in za očuvanje zdravja naših otrok.

In osebna snaga otrok? Redna tedenska kontrola otrok na čistočo, opravljena ločeno po spolu, ne stimulira samo otroka k boljši telesni negi, temveč tudi starše k redni tedenski izmenjavi telesnega perila, k zakrpanju nogavic, perila in obleke. Tako je kontrola telesne čistoče važen zdravstveno vzgojni prijem, na katerega ne bi sestra pri obisku šole smela pozabiti. Mogoče ji bo celo uspelo, da prevzame ta posel pedagog, kar bi rodilo še boljše rezultate, ker bi preglede lahko opravljali redno vsak teden.

Na koncu omenjam to, kar bi moralo stati na prvem mestu, to je snago in čistočo šolske stavbe. Če staro šolsko stavbo še slabo čistimo, postanejo razmere na šoli z zdravstvenega stališča nevzdržne. S snago vsaj delno omlimo škodljive vplive higijensko pomanjkljive okolice. Seveda ni dovolj, če pazimo samo na snago tal. Prepričamo se, če se svetlobna telesa in okna čistijo vsaj enkrat mesečno, da prah, ki se nabere na steklu, svetlobnim žarkom ne ovira poti, ker bi to znatno zmanjšalo osvetlitev delovnih mest in delovno sposobnost otrok. Ali se brišejo pozimi cevi radiatorjev vsaj enkrat tedensko, da se odstrani prah, ki se sicer osuši, dvigne v zrak in poslabša mikroklimo v razredu. Vzgojno delo sestre obstoji v tem, da prepriča učiteljstvo o važnosti čistoče. Snaga lahko stori staro šolo znosno in manj škodljivo za zdravje, nasprotno pa nepravilen odnos do vprašanj snage utira škodljivim faktorjem pot v sodobno šolsko stavbo.

Nakazala sem le nekaj vprašanj z delovnega področja sestre na šoli, toda če bodo sestre to delo redno opravljale, bodo v veliki meri pripomogle k boljšemu zdravstvenemu stanju otrok, kolikor je odvisno od šolskega okolja.